

ÜNİVERSİTE ÇALIŞANLARININ KORUYUCU AİLE UYGULAMASINA BAKIŞ AÇISI: BİR DURUM ÇALIŞMASI

Elif ÖZAYDIN DEMİRBAŞ¹

Hatice Merve İMİR²

Fatma Elif KILINÇ³

Nursel BEKTAŞ⁴

Öz

Koruyucu aile, çeşitli nedenlerle kendi ailesi tarafından bakım ve gözetimi sağlanamayan çocukların kısa veya uzun süreli bakımlarını devlet denetiminde üstlenen ve onları yetiştiren aileleri ifade etmektedir. Bu çalışmada koruyucu aile uygulamasının bilinirliği ve bu uygulamaya yönelik görüşlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, üniversite çalışanlarının konuyla ilgili görüşleri nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Araştırma verileri içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, katılımcıların bu uygulamadan pek haberdar olmadıkları, koruyucu aileli evlat edinme veya bir çocuğu misafir etme gibi durumlarla karıştırdıkları görülmüştür. Aile odaklı hizmetlerin kuruluş bakımına göre daha verimli olduğuna dikkat çeken araştırmalar bulunmasına ve ülkemizde de aile odaklı hizmet modellerine öncelik verilmesine rağmen, bazı katılımcılar koruyucu aile yanında bakımın muhtemel dezavantaj ve riskleri bulunduğuna inanmaktadır ve bu nedenle devlet kontrolündeki kuruluş bakımının (çocuk evleri, çocuk evleri sitesi vb.) daha iyi bir seçenek olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların koruyucu aile ile ilgili endişelerinin başında korunmaya ihtiyaç duyan çocuklarla ilgili olumsuz düşünceleri yatmaktadır. Diğer taraftan, çocukları topluma kazandırma arzusu, onlara karşı hissedilen merhamet ve empati duyguları ve çocuk sahibi olamama/olmama gibi durumların katılımcıları koruyucu aile olmak hususunda motive edici faktörler olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, katılımcıların genel olarak sahip oldukları eksik ve yanlış bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, koruyucu aile uygulamasına yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Koruyucu aile, korunmaya ihtiyaç duyan çocuk, görüş ve bakış açısı.*

¹Öğr. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri Programı, E-posta: eozaydin@ybu.edu.tr ORCID: 0000-0001-5238-3996

²Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, E-posta: hmimir@ybu.edu.tr ORCID: 0000-0001-6230-3195

³Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, E-posta: fekilinc@ybu.edu.tr ORCID: 0000-0001-8372-5047

⁴Araş. Gör. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, E-posta: nbektas@ybu.edu.tr ORCID: 0000-0001-5901-2899

ÖZAYDIN DEMİRBAŞ, E. , İMİR, H. , KILINÇ, F. , BEKTAŞ, N. (2021). Üniversite Çalışanlarının Koruyucu Aile Uygulamasına Bakış Açısı: Bir Durum Çalışması. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi , 21(50), 231-277. DOI: 10.21560/spcd.vi.617942.

UNIVERSITY STAFF'S VIEWPOINT REGARDING FOSTER CARE SYSTEM: A CASE STUDY

Abstract

Foster parent is a parent who brings up and undertakes the responsibility of children who can not be cared for by their biological parents. This research aims to investigate awareness and viewpoints regarding foster parenting by qualitative case study methodology. Semi-structured interview form has been used for gathering data. Content analysis has been carried out to analyze the data. As a result, it is found that participants are not familiar with foster parenting, and they confuse it with adoption and short-term entertainment of children as guests. Some participants are found to prefer institutionalized care to foster parenting due to participants' recognition of possible risks and disadvantages related to foster parenting. Participants' worries mainly stem from their understanding of "children in need of protection". Besides, motivating factors are identified such as willingness to reintegrate children to society, feeling of empathy and compassion to the children and inability to have/not having a biological child. In conclusion, when participants' lack of knowledge and misinformation regarding foster parenting are considered, awareness-raising activities are recommended.

Keywords: *Foster parenting, child in need of protection, viewpoint and perspective*

GİRİŞ

Aile olmanın en önemli kısmı pek çok insana göre çocuk sahibi olmaktır. Aile olmak için genelde biyolojik çocuk sahibi olmak daha çok tercih edilmektedir ancak bazı insanlar bunu evlat edinerek ya da koruyucu aile olarak gerçekleştirmektedir. Bunun bir sonucu olarak da özellikle 19. Yüzyılın ortalarından itibaren evlat edinmeye yönelik uygulamalar kurumsallaşarak çeşitlenmiştir (Ishizawa ve Kubo, 2014). Koruyucu aile bakımı çocuk refah hizmetlerinin önemli bir bileşenidir. Biyolojik ailenin uygun bakım sağlayamadığı veya çocuğa bakmaya isteksiz olduğu durumlarda koruyucu aile kapsamında, çocuğa başka bir ev ortamında bakım sağlanır. Bu noktada, koruyucu aile olmayı kabul eden ebeveynlerin çocuk yanlarında kaldığı sürece fiziksel, duygusal, gelişimsel ve sosyal ihtiyaçları karşılamaları beklenmektedir (Dorsey vd., 2008). Bu nedenle, koruyucu aile uygulaması ilkesel olarak yetişkinlerin aile olma arzusunu karşılamaktan ziyade, korunmaya gereksinim duyan çocuklara aile ortamı sağlamayı hedeflemektedir.

Yaşamın ilk yıllarını oluşturan çocukluk dönemi korunmaya ve bakıma en çok ihtiyaç duyulan zaman dilimi olarak bilinmektedir. Bazı çocukların çeşitli nedenlerle bakım ve gözetimi aileleri tarafından sağlanamamakta ve bu çocuklar korunmaya ihtiyaç duymaktadır (Akyüz, 1984). Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik uygulamalar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Bu uygulamalar iki temel kanuna dayanmaktadır. Bunlardan ilki 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, ikincisi ise 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunudur. Bu Kanunlar çerçevesinde korunmaya gereksinim duyan çocuklara yönelik uygulamaları aile yanında bakım ve kuruluş bakım yöntemleri olmak üzere iki temel başlık altında incelemek mümkündür (Şenocak, 2010; Yazıcı, 2014). Aile yanında sağlanan bakım yöntemleri; sosyal ve ekonomik destek, evlat edindirme ve koruyucu aile uygulamaları olarak sıralanırken kurumda sağlanan bakım yöntemleri, çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, çocuk destek merkezleri, çocuk evleri ve çocuk evleri siteleri şeklinde uygulanmaktadır (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Koruyucu Aile, 2018).

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ile ilgili ulusal ve uluslar arası kanun ve sözleşmelerde bu çocukların öncelikli olarak aile yanında bakımlarının sağlanmasına yönelik hükümler yer almaktadır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989). Bu nedenle günümüzde özellikle çocukların kendi aileleri ya da yakın çevreleri yanında bakımlarının sağlanmasına yönelik çeşitli uygulamalar vardır. Koruyucu aile uygulaması da bunlardan biridir. Koruyucu aile, çeşitli nedenlerle kendi ailesi tarafından bakım ve gözetimi sağlanamayan çocukların devlet denetiminde kısa veya uzun süreli bakımlarını üstlenen ve onları yetiştiren aileleri ifade etmektedir (Koruyucu Aile Evlat Edinme Derneği, 2019). Koruyucu aile olan kişiler bazen bu bakım ve gözetimi gönüllü olarak yaparken kimi zaman ise ücretli statüde sürdürmektedir. Türkiye’de ilk olarak 1949 yılında uygulanan koruyucu aile yönteminden faydalanan kişilerin sayısı her geçen gün artmaktadır (Yazıcı, 2014). Koruyucu Aile Evlat Edinme Derneğinin raporlarına göre 2016 yılı itibariyle devlet korunmasında bulunan çocukların %27.3’ ü koruyucu aile uygulamasından faydalanmaktadır. Bu oran aynı raporda 2011 yılında %8.2 olarak karşımıza çıkmaktadır (Koruyucu Aile Evlat Edinme Derneği, 2019).

Koruyucu Aile

Bütün çocuklar doğduğu andan itibaren korunmaya ihtiyaç duyarlar (Yazıcı, 2012). Kimi zaman çocukların bakım ve gözetimi çeşitli nedenlerle sağlanamaz ve çocuklar korunmaya ihtiyaç duyarlar. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda (2005) korunmaya ihtiyacı olan çocuk “bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk” şeklinde ifade edilmiştir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda (1983) ise korunmaya ihtiyacı olan çocuk;

“beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk” biçiminde tanımlanmaktadır.

Çeşitli nedenlerle (sosyal ve ekonomik zorluklar, ebeveynlerin vefatı, aile bütünlüğünün bulunmaması gibi), kendi aileleri tarafından bakım ve gözetimleri sağlanamayan çocuklar, kısa veya uzun süreli gönüllü veya ücretli olarak devletin belirlediği özellikleri taşıyan aileler tarafından yetiştirilmektedirler. Bu uygulama koruyucu aile olarak tanımlanmaktadır. 14.12.2012 tarihinde çıkarılan “Koruyucu Aile Yönetmeliği” ülkemizde bu alandaki uygulamalara rehberlik etmektedir. Bu yönetmeliğe göre, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan ve sürekli Türkiyede ikamet eden, 25-65 yaş aralığında, en az ilkokul mezunu, düzenli geliri bulunan herkes koruyucu aile olabilmektedir (Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012).

Aile-bakımı dışında kalan çocukların, aile yanına yerleştirilen çocuklara göre ruhsal ve fiziksel sorunlar yaşamaları, gelişimsel gecikme göstermeleri, akademik zorluklar yaşamaları ve çocuk adalet sistemiyle sorun yaşamaları çok daha muhtemeldir (Hazen, Hough, Landsverk ve Wood, 2004; Holland ve Gorey, 2004). Bu nedenle, kuruluş bakımında bulunan çocukların koruyucu aile kapsamında aile yanına yerleştirilmesi arzu edilen bir durumdur. Ancak, ailelerin koruyucu aile uygulamasına yönelik bilgi ihtiyaçları bu sürecin önündeki önemli engellerdendir (Luu, Wright ve Randle, 2019). Randle, Miller, Dolnicar, ve Ciarrochi (2014) koruyucu aile olmayan kişilerle yaptıkları araştırmalarında insanların neden koruyucu aile olmadıklarına dair önemli bulgular elde etmişlerdir. Araştırmaya katılanlar kimsenin kendilerine şimdiye dek koruyucu aile olup olmayacaklarını sormadığını, böyle bir fırsatın hiç doğmadığını ve koruyucu aile olmak konusunda hiçbir şey bilmediklerini ifade etmişlerdir. Koruyucu aile uygulaması konusundaki bilgi eksiklikleri, koruyucu aile başvuru adımlarının anlaşılması, bakılacak çocukla ilgili endişeler, koruyucu aile uygulamasının çocuk ve aile üzerindeki etkisiyle ilgili endişeler ve koruyucu aile sonrası finansal destekler hakkında bilgi eksikleri pek çok araştırmada koruyucu aile uygulamasına katılımın önündeki önemli sorunlar olarak tespit edilmiştir (Evan B. Donaldson Adoption Institute, 2002; Khanna ve Killian, 2015; Scott ve Duncan, 2013).

Koruyucu aile uygulamaları süreli koruyucu aile, akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli ve uzmanlaşmış koruyucu aile modeli olarak dört başlık altında yürütülmektedir (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Koruyucu Aile, 2019). Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde süreli koruyucu aile “öz ailesi yanına kısa sürede döndürülme imkânı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımı” şeklinde tanımlanırken akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli “veli ya da vasi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, tercih etmeleri halinde en az temel ana, baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım” biçiminde ifade edilmektedir (Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012). Aynı yönetmelikte geçici koruyucu aile modeli “acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılmamış çocuklar için temel ana, baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimini almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakım” şeklinde tanımlanmaktadır. Bahsi geçen yönetmelikte uzmanlaşmış koruyucu aile modeli “özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip olan veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana, baba eğitimleri, Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım” biçiminde ifade edilmektedir. Talepte bulunan koruyucu aileler için çocuklara yönelik harcamalara ilişkin aylık ödemeler yapılabilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Devlet koruması veya bakımı altına alınan çocuk sayısı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere pek çok ülkede giderek artmaktadır. Bu durumun sebepleri arasında, artan yoksulluk, yeterli aile desteği alamayan ailelerin yaşam mücadelesi vermesi, çocuk ihmal ve istismar raporları, yoğun göç gibi faktörler önemli rol oynamaktadır. İngiltere’de yapılan bir araştırmaya göre, kötü muamele, ihmal ve fiziksel istismar bu faktörlerin başında gelmektedir (Bilson ve Munro, 2019). Ülkemizde ise korunmaya ihtiyaç duyan çocukların

kendi ailesi yanında nakdi yardımla desteklenerek bakılması yaygın bir uygulamadır (Karatay, 2017). Dolayısıyla yoksulluk ve destek alamama gibi nedenler Türkiye için her zaman geçerli değildir. Çünkü geçtiğimiz yıllar içinde “klasik yurt ve yuva bakımı” peyderpey terkedilirken, çocukların öncelikle kendi evlerinde bakımının sağlanmasına yönelik hizmetlere ağırlık verilmiştir (Karatay, 2017). Ancak gerek çocuk ve gerekse biyolojik aile ilgili etmenler de çocuğun devlet korumasına alınmasını gerektirebilmektedir. Örneğin, ebeveynlerin alkol veya uyuşturucu bağımlılığı sebebiyle ya da kendi ruhsal, zihinsel, fiziksel sağlık durumlarının elverişsizliği nedeniyle bakım verecek durumda bulunmamaları, ebeveynlerin hayatta olmaması, çocuğun süregelen bir hastalığının olması ya da özel gereksinimlerinin bulunması devlet koruması ve gözetimini gerektirebilmektedir (Medrano ve Tabben-Toussaint, 2012). Kurumda sağlanan bakımın bireysel ihtiyaçlara cevap vermedeki zorluklarından ötürü, çocuğun bakımını ailenin sağlayabileceği alternatif modeller düşünülmüştür (Gökçearsan-Çifci, 2009). Bu kapsamda artan ihtiyaca karşılık, kurum dışında bakımın gerçekleştirildiği koruyucu aile modeli öne çıkmaktadır. Nitekim, Laurila’ın (1999) araştırmasına göre çocuklar da aile yanında kalma modelini kurumsal modellerden daha iyi bulduklarını belirtmişlerdir ve kurumda kalmaktansa duyarlı bir aile yanında kalmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir (Akt: Isomäki, 2002).

İnsanlar koruyucu aile olmayı belli sebepler ile istemektedirler. Bir çocuğun hayatını iyileştirme ve aileyi büyütme arzusu, dini ve manevi duygular, insancıl hayırseverlik ve bebek sahibi olamama araştırmalarda en sık rapor edilen sebeplerdir (Bausch, 2006; Malm ve Welti, 2010; Tyebjee, 2003). Koruyucu aile uygulaması evlat edinmeden farklı olarak genelde daha kısa ve geçici süreli bakımı amaçlamaktadır ancak araştırmalar göstermektedir ki çocuklar koruyucu aile yanında sıklıkla daha uzun süreler kalmaktadır (Fanshel ve Shinn, 1978; Milham, Bullock, Hosie ve Haak, 1986). Diğer taraftan, çocukla ilgili sosyal hizmet birimleri, geçici süreliğine bakıma ihtiyacı olan çocuklara bakım sağlayabilecek yeterli sayıda koruyucu aile bulmakta ve bu kişileri muhafaza etmekte güçlük yaşamaktadır (Martin, 2000; Pecora, Whittaker, Maluccio, Barth ve Plotnick, 1992). Koruyucu ailelerin yarısından fazlası ilk beş yıl içinde koruyucu aile olmaktan vazgeçmektedir (De Maeyer, Vanderfaellie, Vanschoonlandt, Robberechts ve Van Hoen, 2014). Bu noktada, insanların

koruyucu aile uygulamasına yönelik bilinçlilik durumları, bu uygulamaya onları motive eden ve kaygılandırıcı durumların tartışılması önem kazanmaktadır. Böylece kaygı verici faktörlerle ilgili önlemler alınabilirken motive edici faktörler daha güçlendirilerek aileler koruyucu aile olmaya teşvik edilebilirler (MacGregor vd., 2006).

Isomäki (2002) koruyucu aile olma süreciyle ilgili faktörleri sistemsel olarak analiz edip kuramsal bir görüş ortaya koyan ilk araştırmacılarıdır. Kuramının “koruyucu ebeveyn” bölümünde motivasyon ve gelir durumu faktörlerinin birbirleriyle ilişkili olduğunu ve bu iki faktörün belirleyici olduğunu belirtmektedir. Gelir düzeyi ve koruyucu aile motivasyonu arasında doğrusal bir ilişki grafiği çizen bu kurama göre, ebeveynlerin gelir düzeyi arttıkça bir çocuğa iyilik yapma arzuları da artmaktadır. Fakat, bu kuramda çocukların özellikleri de önemli bir girdi olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun zorluğu olarak tanımlanan bu faktör, esasında çocuğun uyum göstermesiyle ilintili olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun fiziki olarak sağlıklı ve davranışsal açıdan uyumlu olması koruyucu aile yanında kalma şansını artıran bir etmen olarak denklemde yer almaktadır.

Bu noktadan hareketle, kuramın işaret ettiği şekilde “koruyucu ebeveynin özellikleri” ve “çocuğun özellikleri” dikkate alınarak katılımcıların “koruyucu aile olma” konusundaki görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Isomäki'nin (2002) kuramından yola çıkarak farklı gelir düzeyi, farklı öğrenim düzeyi, medeni hal ve yaş grubunu temsil eden üniversite çalışanlarının koruyucu aile olmak konusundaki bilgi durumları ve konuyla ilgili olumlu ve olumsuz görüşlerinin derinlemesine tartışılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, koruyucu aile uygulamasının üniversite çalışanları tarafından bilinme durumunu yönelik nitel bir çalışmadır. Çalışmada olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Bu desen; yaşadığımız dünyada olaylar,

deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilen, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Çalışma Grubu

Araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden farklılıkları belirlemek için geniş çaplı durumları ve önemli ortak örüntüleri belirlemek amacıyla kullanılan maksimum çeşitlilik örneklemesine (Patton, 2014) uygun olarak çalışma grubu seçilmiştir. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu'nda görev yapan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 10 akademik ve 9 idari personel çalışma grubunu oluşturmuştur. Her bir katılımcıya ilişkin kişisel bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Kod Adı	Yaş	Cinsiyet	Medeni Hali	Öğrenim Durumu	Meslek	Aylık Gelir	Çocuk Sayısı
1. Elif	45	Kadın	Bekar	Lisansüstü	Akademisyen	7000+	-
2. Beyza	28	Kadın	Evli	Önlisans	İdari personel	2500+	1
3. Zeliha	35	Kadın	Evli	Lisansüstü	Akademisyen	5000+	2
4. Kerem	25	Erkek	Bekar	Lisansüstü	Akademisyen	5000+	-
5. Musa	30	Erkek	Bekar	Lisansüstü	Akademisyen	5000+	-
6. Fatma	31	Kadın	Bekar	Lisansüstü	Akademisyen	5000+	-
7. Orhan	48	Erkek	Evli	Lisansüstü	Akademisyen	7000+	2
8. Emre	28	Erkek	Bekar	Lise	İdari personel	2500+	-
9. Gizem	38	Kadın	Evli	Lisansüstü	Akademisyen	5000+	2
10. Ahmet	28	Erkek	Bekar	Lisansüstü	İdari personel	2500+	-
11. Zeynep	44	Kadın	Evli	Lise	İdari personel	7000+	-
12. Mehmet	26	Erkek	Bekar	Lisans	İdari personel	2500+	-
13. Eda	34	Kadın	Evli	Lise	İdari personel	2500+	3
14. Emine	40	Kadın	Evli	Lisansüstü	Akademisyen	5000+	2
15. Ayşe	37	Kadın	Bekar	Lisansüstü	Akademisyen	5000+	-
16. İbrahim	48	Erkek	Evli	Lisans	İdari personel	2500+	2
17. Semra	37	Kadın	Evli	Lisans	İdari personel	2500+	1
18. Dursun	55	Erkek	Evli	Lisans	İdari personel	5000+	2
19. İlnur	30	Kadın	Evli	Lisansüstü	Akademisyen	5000+	0

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada katılımcıların demografik bilgilerini toplamaya yönelik araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Görüşme Formu

Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracı olan görüşmeler bireylerden önemli, ayrıntılı bilgi sağlamada etkilidir (Creswell, 2017). Standartlığı ve esnekliği nedeniyle belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması bakımından yarı yapılandırılmış görüşme tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmada öncelikle görüşme rehberi hazırlanmıştır. Görüşme rehberindeki sorular amaç, anlam ve kapsam açısından dört alan uzmanı tarafından değerlendirilmiş ve bir personel ile ön uygulama yapılmıştır. Veri kayıplarını önlemek amacıyla görüşmeler sırasında katılımcıların onayı ile kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşme sırasında görüşmeyi gerçekleştiren araştırmacı kendisini tanıtmış, çalışmanın amacını, soru sayısını, görüşmenin ne kadar süreceğini belirterek görüşmeye başlamıştır. Görüşmeler 1-10 Nisan 2019 tarihleri arasında üniversitenin iki yerleşkesinde, katılımcıların çalışma ofislerinde yapılmış olup ortalama görüşme süresi 14 dakikadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler “içerik analizi” yapılarak değerlendirilmiştir. Veriler; verilerin kodlanması, kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2008) olmak üzere dört aşamada analiz edilmiştir. Analiz sürecinde öncelikle, görüşme yazıya aktarılarak deşifre edilmiş ve çözümlemeler yapılmıştır. Veri analizinde iyi bir güvenilirlik endeksinin sağlanabilmesi için araştırmacılar arasında görüş birliğinin sağlanması, analizlerin araştırmacılar tarafından kullanılan kategorilerin

dağılımına dayandırılması gerekmektedir (Hayes ve Krippendorff, 2007). Bu amaç doğrultusunda, puanlayıcılar arası güvenilirlik için hesaplanan Krippendorff's Alpha değerinin 0.80 üzerinde olduğu görülmüş olup ($\alpha=.84$) puanlayıcılar arası güvenilirliğin sağlandığı belirlenmiştir (Krippendorff, 2018).

BULGULAR

Korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara yönelik uygulana koruyucu aile uygulamasının üniversite personeline ne kadar tanındığı ve bu uygulamayla ilgili düşüncelerinin derinlemesine incelendiği bu araştırmada bulgular, katılımcıların görüşleri doğrultusunda sınıflandırılarak bu bölümde sunulmuştur.

Devlet Koruması Altındaki Çocuğa Bakım Verme Konusuna Yabancılık ve Bilgi Eksikleri

Korunmaya gereksinim duyan çocukların koruyucu aile uygulamasından yararlandırılması konusunda görüşlerine başvurulmuş üniversite personelinin konuya öncelikle çok aşina olmadıkları görülmüştür. Görüşmeler sırasında katılımcılar, konuya hakim olmadıklarını ifade ettikleri gibi zaman zaman araştırmacılara korunmaya gereksinim duyan çocukların kimler olduğunu ve bakım konusunda ülkemizdeki uygulamaların nasıl yürütüldüğünü sormuşlardır. Aşağıda bu genel yabancılık durumuna yönelik ifadeler yer verilmiştir:

“korunmaya muhtaç derken bunların kendi aileleri var mı, bunun için devlet eliyle bakılması gerekiyor değil mi?... [Koruyucu ailede] yanımıza alıyor muyuz peki?... biz mi bu kurumlara gidiyoruz o şekilde mi yapılıyor o konuda bilgim yok biz mi direk gidiyoruz... Psikolojik destekler alıyoruz herhalde...” (Mehmet)

“Korunmaya muhtaç çocuklar şey mi ya mesela kimsesizler yurdunda olan herkesi mi düşüneceğiz bunun için, yani ebeveynleri yok?” (Elif)

“Korunmaya muhtaç çocuklar zaten herhalde devletin bununla alakalı yerleri var benim bildiğim kadarıyla değil mi?... yani aslında çok da bir normal gündelik [bir şey değil] çok da bir bilgimiz yok ama hani uygulama olarak herhalde devletin bu konuda baya bir şey olduğunu biliyorum çünkü. Seçiciliğinin olduğunu biliyorum, aileleri seçtiğini biliyorum gelirin bakabilme potansiyelinin koruyucu aileler noktasında olduğunu biliyorum ama tabii ayrıntı olarak çok da bilgi sahibi değilim.” (Musa)

“Aslında toplumda bir de hani başka bir şey daha mı var? Gidiyorsunuz o çocukları ziyaret ediyorsunuz düzenli bunu yapıyorsunuz. O ne oluyor? Bir şey diyorlar ona bazı ünlülerde yapıyor onu diye biliyorum yani işte ama yani. Bunlarda aslında çocuk korunmalı...” (Elif)

Katılımcılara koruyucu aile olmak hususunda neler bildikleri sorulduğunda, Çocuk evleri, çocuk evleri sitesi, evlat edinme ve koruyucu aile hakkında genel bir karışıklık olduğu gözlenmiştir. Bu karışıklık, konuya yabancılık olarak değerlendirilmiştir. Ancak, katılımcıların koruyucu aile uygulaması hakkında eksik ve yanlış bilgilere sahip oldukları da gözlenmiştir. Bu kapsamda, katılımcıların koruyucu aileliği en çok bir tür kısa süreli misafirlik olarak algıladıkları belirlenmiştir.

“Tam olarak bildiğim konu şu işte: tamamen kayıt yine kendi öz anne babasında kalıyor çocuğun. İhtiyaç sahibi olan aileler bakamadıkları için çocuklarını yurtlara ya da sevgi evlerine bırakıyorlar. Burada, nerede biz talep ediyorsak çocukları sadece hafta sonu için alabiliyoruz ya da gerekli koşulları sağlıyorsa tamamen bizim yanımızda kalabiliyor ama aile her zaman hak talep edebiliyor. Yani anne babası yaşayan ve mutlaka bir ebeveyni yaşayan çocuklar için korunmaya muhtaç kavramında kategorisinde aldıklarını biliyorum. Çocuk sadece sizin yanınızda bir misafir modunda kalıyor. Sizin onun üzerinizde herhangi bir hakkınız olmuyor, resmi olarak olmuyor, yok. Size de işte çocuğa kalmış anne veya baba demesi gibi bir süreç var” (Ayşe)

“Ya onunla ilgili, çocuğun her türlü sorunu şeyi ile ilgileniyor diye biliyorum, maddi manevi. Hani tam olarak maddi ufak tefek ihtiyaçları olabilir hani, tamamen bakımı değil ama. İşte ne bileyim ufak tefek ihtiyaçları olabilir dediğim gibi, manevi desteği olabilir, psikolojik olarak onun annesinin babasının eksikliğini hissettirmemeye yönelik alıp gezdirmek olabilir. Onu sosyal ortamlara katmak olabilir [...] [Ailenin] yanında olmuyor diye biliyorum, onu yanına evlatlık gibi değil de hani tamamen almıyor ama sadece hani ondan sorumlu oluyor diye biliyorum.” (Zeliha)

“[...] hani aileler kuruma bir başvuru yapıyor koruyucu aile olmak istediğine dair. Belli bir çocuğu oradan seçiyorlar, belli periyotlarla eve geliyor. Beraber aile ile vakit geçiriyor mesela haftasonu diye biliyorum. Hani çocuğun birkaç nasıl diyeyim sorumluluklarına maddi açıdan özellikle aile karşılıyor sanki diye biliyorum” (Beyza)

“[...] aile evlat edinmiyor ama evlat edinmiş gibi onunla ilgilenebiliyor herhalde. Eve falan da götürabiliyor yani kısa süreli götürüyor öyle çok değil” (Elif)

“Çok bir şey bilmiyorum, hani sadece hani [...] Hafta sonları mı alıyorlar çocuğu? Bilgim yok ya.” (Semra)

Katılımcıların koruyucu aile ile ilgili eksik ve yanlış bilgilerinin önemli bir diğer bölümünün, sürecin maddi boyutuyla ilgili olduğu görülmüştür. Çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalar için yapılan yardımı, koruyucu aile ücreti olarak algılayan iki katılımcı bunu yadırgadıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ay ücret de veriliyormuş. Bence o daha sakat yani bence bilmiyorum. Peki hani mesela üç kuruş para alıyor veriyorlar mı yani? Mesela 1000 Lira kazanıyor ama diyor ki işte ben de bir çocuk olsun bu evde. Hani kötü koşullar mesela

evinde var ama alıyor. Onu nasıl yapıyorlar, gelire bakıyorlar mı yani?” (Elif)

Mesela [koruyucu aileye] ücret veriliyor ama ben o ücrete hiç olumlu bakmıyorum çoğu ücret karşılığı olduğu için çocuk talep ediyorlardır. Bence ücret tamamen kaldırılması lazım bu gönüllülük esaslı olması lazım (Gizem)

“Çocuğun birinci derece yakınları baktığı zaman onlara maddi yardım yapıldığını biliyorum ama koruyucu ailede böyle bir şey olup olmadığını bilmiyorum” (Orhan)

Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuklara Kim Bakmalı?

Katılımcılar korunmaya ihtiyaç duyan çocukların durumunu göz önünde bulundurarak, çocuklara sahip çıkmanın devletin işi olduğunu ifade ederek devletin kendi kurumları aracılığıyla bakım sağlamanın en uygun yöntem olduğunu belirtmişlerdir. Bu noktada, katılımcıların koruyucu aile uygulaması ile kuruluş tipi bakımı birbirinden ayırdıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca, koruyucu aile modelini -gerçekte devlet sorumluluğu ve denetimi altında olmasına rağmen- devlet dışındaki kişilerce yürütülen bir süreç olarak tanımladıkları görülmektedir. Katılımcıların bu yöndeki görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Devlet kurumları bu [Ankara] Saray’da falan var ya onlar tarafından üstlenilmeli ya devlet üstlenmeli; Bence orada olmalı yani... Yani devlet olarak imkanlar daha fazla olur bence devlet tarafından bakılması daha uygun... Ben açıkçası kendi ailesi dışında herhangi bir yerde [aile yanında] bakılmasını uygun bulmuyorum” (Emre)

“Devlet tarafından bakılmalı; kurum bakımı daha uygun devlete ihanet edemez çocuklar. Kimsesiz çocuklar devleti ana baba bilir. Devşirme sistemi gibi. [...] Devlet baksın diye düşünüyorum, Devlet bu yolla kendine adam yetiştirebilir. Devlet tarafından bakılsa iş garantisi de olur.”(Ahmet)

“Devlet tarafından bakılmalı, en güvenli yer devlettir... Kurum bakımı daha iyi evde bakım sağlanınca o ortama alışıyor, bir daha kuruma gitmek istemiyor” (Eda)

“Yani devlet üstlenmeli aslında. Ama tabiki devlet de hangi birini üstlensin diye düşündüğün zaman hani insanların da yardımcı olması gerekiyor tabi ki” (Zeliha)

“Yani şöyle düşündüğümüzde o çocuklar toplumun bir bireyi sayılıyor bunda da hani devletin sorumluluğu var. Yani özel bakım evleri yapılması gerekiyor, şu an bildiğim kadarıyla sevgi evleri var, değil mi, buralarda bakılıyor. Yani tabi imkanlar seferber edilip o şekilde toplumun sahip olduğu birey düşüncesiyle bakılması gerekiyor bu bireylere yani” (K12, erkek, evli)

Katılımcılar korunmaya ihtiyaç duyan çocukların bakımını devletin üstlenmesi gerektiğini, ancak devletin sunduğu bakım hizmetinin çocuklara uygun olması gerekliliğini, bakımın ev konforunda olması gerektiğine de ifade etmişlerdir. Bu noktada, katılımcılardan bazıları özellikle ev tipi bakım olarak adlandırılabilir Çocuk Evleri'nin iyi bir uygulama olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların günümüzde uygulamadan kaldırılmış modellerden ve kurumlardan da varmışçasına bahsettikleri görülmektedir. Katılımcıların konuyla ilgili görüşleri aşağıda özetlenmiştir:

“Yani resmî kurumlarda olmalı ama tabii koşullar burada önemli. Son dönemlerde ev ortamları filan sağlanmaya çalışıldı O herhalde daha iyidir ama hani onların biraz daha bakım verenlerin belki sayıca daha çok olduğu ortamlarda olmaları gerekiyor olabilir bilemiyorum; uyarı eksiklikleri var çünkü. Hani birçok çocuğa tek bir kişi bakıyor ve o da genel bakımlarını karşılayabiliyor ama sosyal anlamda ne katıyor bilemiyorum açıkçası [...] Ev tabi daha rahat olur, ev ortamında yaşamaları daha iyi çocukların aslında. Yani ben mesela

şey bir arkadaşım Çocuk Esirgeme Kurumu'ndan biriyle ev arkadaşıydı meslek hayatı sırasında. Biz onun evine gittiğimizde mesela o kızcağız -yaşımız aynı ve arkadaş konumunda gençler odada otururken- o arada yemek yedi pasta börek. Hani neden böyle dedik, bilmiyor dedi. Hani evdeki kuralları bilmiyor, gelmesi gerektiğini bilmiyor dedi. Mesela onun ailesi de onlara gittiğinde -benim arkadaşımın [ailesi]- şey diyormuş: Ne yapmalıyım? Yanlarına gelmeli miyim? çünkü hep böyle bir odada yaşamış bir insanın evi kullanması bile öğretilmesi gereken bir şeye dönüşüyor ama en azından ortam olarak evde yaşamayı öğrenir. Ama hani bir aile ile yaşamaz o bir eksik kalır öbür türlü onu da bilmeyecek” (Elif)

“Öncelikle bu işte eğitim almış kişilerin bakması gerekiyor yurtlarda değil de Sevgi evleri tarzı yerlerde olmalı diye düşünüyorum [...] [Çocuk] evinde bakım bence aslında daha iyi olur diye düşünüyorum, birebir takip daha iyi olur gibi geliyor [...] [Yurt tipi] kurumda birazcık daha başıboş kalıyor çocuklar. Çocuklar birlikte kalıp birbirlerinden bir şeylere özenbiliyorlar ama bir evde mesela bakıcı bir anne gibi olduğunda yani bir evlat gibi daha iyi yetişir” (Fatma)

“Kurumda ev ortamında bakılmalı. Aile sıcaklığını hissettirecek uzman kişiler tarafından bakılmalı [...] Evde bakım daha uygun olur çünkü çocukların psikolojik ve duygusal ihtiyaçları daha iyi karşılanabilir. Çocuklarla birebir ilgilenilebilir, kötü şeylerden korumak için denetim daha kolaydır” (Emine)

“[Çocuk Evleri'nde] en azından ev sıcaklığını çocuklar hissetmiş olurlar. Çünkü yurtlarda çok daha büyük çok daha kalabalık yani orada bir ev sıcaklığı olacağını düşünmüyorum. Ama hani o tarz bir evlerde olursa, çünkü kalan çocuk sayısı belli olacak, çocuklar için daha iyi olur sanki. Yani, kendimi düşünüyorum öyle bir yer olursa daha iyi olurdu diye geldi aklıma. Ben olsam öyle isterdim” (Beyza)

Katılımcılardan biri ise, kendi yakın çevresindeki deneyiminden söz ederek, Çocuk Evleri vasıtasıyla korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara çok iyi bakıldığını ifade ederek, aile yanında bakımın “başkasının çocuğuna bakmak” gibi ciddi bir iş olduğuna dikkat çekerek Çocuk Evleri’nin şartlarının iyiliğinin altını çizmiştir:

“Çok koruyucu aileliği bilmiyorum ama benim kayınbabam şöyle çalışıyor, iş yapıyor orayla, sevgi evleri var [...] Orada çok iyi bakıldığını söylüyor kayınbabam çocuklara yani. Ondan dolayı benim şimdi biraz aklıma geldi. Ya çocuklara belki bizim kendi çocuklarımıza baktığımızdan daha iyi bakıyorlarmış yani, her şeyini iyi alıyorlar diyor. Doktora götürüyor sürekli hastalanınca falan yani iyi bakılıyor çocuklara oralarda. Hani yurtlarla da ilgili çok söylenti var. Yani ama hani o Sevgi Evleri’nde öyle bir şeyler yok herhalde. Olsaydı babam anlatırdı, derdi yani böyle şeyler oluyor ama çok memnun o. Çok seviyor yan,i orada çalışanlar falan da çok iyiymiş, çocuklar falan da iyi bakılıyormuş yani çocuklara, öyle yani öyle aşinalığım var. [...] Ya Tabi ki aile yanında her zaman iyidir. Ama dediğim gibi işte anne baba ona hazır mı? Ne olursa olsun koruyucu aile ya da evlatlık al. Fark etmez bence, başkasının çocuğunu alıp sahipleniyorsun. Yani iyi düşünmek lazım.” (Semra)

Korunmaya ihtiyaç duyan çocukların devlet kurumlarında daha iyi bakıldığına dikkat çeken katılımcılardan biri ise kurumda çalışanların bu konuda mesleki bilgi ve tecrübelerinin bulunduğunu, bu nedenle devletin kurumlarının çocuklar için en uygun bakımı sunduğunu belirtmiştir:

“Çocukların bakımları bence sosyal hizmetler kurumlarında hani bu işte gerçekten hani nasıl derler resmi olarak bu işte tecrübesini alan, eğitimini almış kişiler tarafından sosyal hizmet kurumlarında desteklenmesi gerekir. Onun haricinde gönüllü ailelerin de destekleri olabiliyor hatta bununla ilgili Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nda bir şey var, bir programı var diye biliyorum [...] [Öncelikle] Sosyal hizmet kurumlarında bakılması gerektiğini düşünüyorum [...] çünkü bu konuda devlet kurumları tecrübeli eğitim almış kişilerden oluşuyor onların daha çok ön planda olması gerektiğini düşünüyorum.” (Kerem)

Kuruluş bakımını, aile yanında bakıma göre daha uygun bir bakım seçeneği olarak gören katılımcılardan bazıları da kuruluş bakımının aile yanında bakıma göre daha güvenilir bir bakım sistemi olduğuna dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda, katılımcılar özellikle aile yanında bakımın dezavantajlarını işaret ederek, gerek kontrol ve denetim açısından ve gerekse ailenin “gerçek bir aile” olamayacağından ötürü, kuruluş bakımının daha iyi bir çözüm olduğunu belirtmişlerdir:

“Bence kesinlikle aile yanında bakım sağlanmamalı, istismar vakalarından dolayı kesinlikle doğru bulmuyorum” (Ahmet)

“Yani bilemiyorum [aile yanında bakım] o da biraz tehlikeli geliyor bana açıkçası yani günümüzde kendi çocuklarını bile insanlarımızın neler yaptığını görünce bunun çooook özel testlerden geçirilerek yapılması gerektiğini düşünüyorum ama bizim ülkemizde ne oluyor açıkçası bilmiyorum [...] yani bizim çevremizde yok ama bu olmuyor anlamına gelmez insanların psikolojisi çok normal değil artık çünkü günümüzde. Hani nasıl güvenilecek bilemiyorum” (Elif)

“Bence kurum bakımı daha uygun çünkü aile bakımı olduğu zaman çok güvenilir olmaz ben böyle düşünüyorum Aynı zamanda kontrollü olduğu için denetimi daha kolay olur” (Emre)

“Keşke [koruyucu aileliği] yapabilseler ama Türk kültürüne çok uygun olduğunu düşünmüyorum. Yani insanlar üvey evlatlarına neler yapıyorlar kaldı ki. Yani keşke yapabilseler. Aslında hem dinimizce hem ahlaken hem insaniyet namına bunun böyle olması gerekiyor aslında ama biz Türk olarak bu kültüre ne kadar uygunuz onu bilmiyorum, yani duyduğumuz okuduğumuz haberler karşısında” (Zeliha)

“Devletin özel denetimindeki şu bakım evleri var ya orada yapılmalı [...] Ben kurum bakımını yeğlerim. Evde bakım ne kadar gönüllü de olsa şey [...] yani çok da kendi çocuğun gibi bakıldığını düşünmüyorum. Aile yanında bakımı biraz çocuklar şey eder. Sıkıntılı görüyorsunuz.” (Dursun)

“Bu hani Sevgi Evleri gibi o işte eğitim almış insanlar, gidip orada bakmaları lazım çocuklara. Çocukların bence bir aileye gidip de aile yanında büyümesi de çok uygun olmayabilir” (Fatma)

Korunmaya ihtiyaç duyan çocukların devletin kurumları aracılığıyla bakılması gerektiğini düşünen katılımcılar olduğu gibi, bu işin çocuğa yakın ve gönüllü aileler tarafından yapılmasının daha uygun olduğunu belirten katılımcılar da olduğu görülmüştür. Bu konuda özellikle aile ortamının olumlu atmosferine dikkat çeken katılımcılar, çocuk bakımının öncelikle aileler tarafından üstlenilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Korunmaya muhtaç çocuklar mümkünse anne baba, öncelikle onların yanında bakılmalı. Yoksa birinci derece yakınları. Eğer onlardan da bir sonuç alınamıyorsa bu işi yapabilecek, gerçekten çocuklara sahip çıkabilecek kendilerini buna hazır hisseden kişiler tarafından bakılabilir [...] Bence evde bakım, aile ortamı her zaman önemlidir; toplumun en önemli yapısı aile olduğu için aile ortamında çocukların yetişmesini ben önemsiyorum Bu nedenle bence aile olmalı [...] Bence birinci derece yakınlarından başlamak kaydıyla iyi bir araştırma yapılıp, eğer bunlardan bir sonuç alınamıyorsa üçüncü şahıslar da bu işin içerisinde olabilir” (Orhan)

“Evde bakılmalı çünkü ev ortamı ile kurum ortamı farklı her açıdan. Yani yetişkin olarak kendimizi düşündüğümüzde; bir akşama kadar sandalye oturmak var bir de kanepede oturmak var, ayağının yere değmesi var ya da işte kendine ait bir odanın olması var, benimsiyor. Daha doğrusu öyle diyelim benimsiyor, sahipleniyor yani. Benim evim düşüncesi oluşuyor” (Gizem)

“Aile yanında [bakılmalı], her bir aile ülkemizde maalesef kabul etmiyor bunu ama kabul edebiliyorsa aile yanında bakımı daha doğru buluyorum [...] çocuk eksiklik hissederek yetişmeyecek, çocuk sevgi ilgi eksikliğini, açlığını gidermiş olacak çünkü kurumlarda ya da Sevgi evlerinde yetişen çocuklar mutlaka sevgiye aç yetişiyorlar ve ilgisiz yetişiyorlar ve dışarıda gördükleri en ufak bir ilgiye ya da karşı cinsi ya da farklı cins ya da hemcinsi dahi olsa o açlığını doyurmak için yanlış yöne sapabiliyorlar” (Ayşe)

“Eğer aile ve çocuk gönüllü olarak buna katılırsa kendi ailesi olmasa bile çocuk bir aile yanında olmanın avantajından yararlanabilir. Duygusal anlamda çocuk geçici olmayan, sağlıklı bir bağ kurmasını sağlayabilir. Sevgi, ilgi güven duygularını tadabilir. Dolayısıyla, temel duygusal ihtiyaçları karşılandığından psikolojik olarak kendini daha iyi hissedebilir” (Emine)

Koruyucu aile hizmeti ülkemizde devlet kontrolünde ve denetiminde gerçekleştirilmektedir. Nitekim, katılımcılar da aile yanında bakımın korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar için daha uygun bir yöntem olduğunu belirtmekle beraber bu sürecin devlet kontrolünde olması gerekliliğine dikkat çekmişlerdir. Kuruluş bakımını tercih eden katılımcılarda görülene benzer şekilde çocuğa bakacak kişinin denetlenebilir olması aile bakımını tercih eden katılımcılarda da gözlenmiştir:

“Çocuğun istekleri doğrultusunda yaşı büyükse fikrini beyan edebiliyorsa onun istekleri doğrultusunda bakımı sağlanabilir. Bir aile yanında olaksa da devlet yerleştirmeli, kesinlikle devlet yerleştirmeli” (Zeynep)

“Yine tabi bu bakımın kontrollü ve devlet destekli olması gerekiyor, her aileye verilmemesi gerekiyor. Öncesinde mutlaka her ailenin fiziki yapısına bakılması gerekiyor, yaşadığı konuma bakılması lazım, maddi gelirine bakılması lazım. Devlet tarafından da şu an destekleniyor, desteklenmiyor değil, ama gerçekten iyi bir desteğin sağlanması gerekiyor ki teşvik edilebilsin daha çok aile yanına bu tarz çocukları alabilsin kabul edebilsin ama işte ailenin geçmişinde işte tecavüz

varsa cinsel istismar varsa ya da katillik ne bileyim hırsızlık gibi kavramlar varsa bu tarz ailelere mutlaka çocuk verilmemeli. Çocuğun bunlardan uzak tutulması gerekiyor” (Ayşe)

Korunmaya ihtiyaç duyan çocukların bakımının aileler tarafından üstlenilmesi gerektiğini düşünen katılımcılardan bazıları ise çocuğa öncelikle yakın çevresindeki ailelerce bakılması gerektiği ve kuruluş bakımının bu çocuklar için son tercih olması gerektiğini vurgulamışlardır:

“Aslında bence evde bakım daha uygun olur ama imkân yoksa mecbur kurum... ev ortamı olduğu için daha uygun olur dedim çünkü öyle çocuklar daha da çok ihtiyaç duyarlar bence” (Zeynep)

“Anne babası yoksa eğer babaanne, anneanne, dede, teyze, hala vs. hani belki onlar yapabilir, bakabilir ama onlar da yoksa devlet yapacak bu işi. Yani şey yeni kurumlar açacak işte çocuk esirgeme vs. hani onun gibi, oralarda bakabilirler” (Semra).

Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Farkına Dair Görüşler

Katılımcılar koruyucu aileliği tanımlarken evlat edinmeden farkına da değinmişlerdir. Bu doğrultuda, katılımcılar daha çok hukuki yükümlüklere, ailenin maddi gelirine, aile soyadını verme gibi kavramlara dikkat çekmişlerdir. Katılımcılardan bazılarının görüşleri aşağıda özetlenmiştir:

“Yani evlat edinmede tamamen bir çocuğu siz kendi nüfusunuza geçiriyorsunuz ve bazı hakları koruyucu evlada göre daha fazla. Siz -atıyorum- onu mirasçı tayin edebiliyorsunuz diye biliyorum ben ama koruyucu ailede sadece o çocuğun daha iyi bir ortamda yaşamını sürdürebilmesi için daha iyi şartları sağlanması için yapılan bir yaklaşım diye biliyorum” (Orhan)

“Koruyucu aileliğin evlat edinme gibi hukuki bir bağlayıcılığı yok, çocuğun biyolojik ailesinin evlat edindirmede de söz hakkı kalmıyor” (Emine)

“Evlatlıkta tabii bir de varisin mirasçı oluyor soyadını verebiliyorsun. Tabii öyle oluyor.” (Gizem)

Koruyucu aile... bu konuda çok bilgim yok, bir de ne biliyordum bir aile olmadan tek kişi şekilde evlat edinemiyorlar [koruyuculukta] tamamen üstüne alamıyor (Mehmet)

Evlad edinme ve koruyucu aile hakkında katılımcılar arasında en sık dillendirilen farkın ise alınan sorumluluğun büyüklüğü ve süre ile ilgili olduğu görülmüştür. Katılımcıların ifadelerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Koruyucu ailede belli bir süre sonra alıyorlar geri ya da yeterli bakımı sağlayamıyorsa Sosyal Hizmet Kurumu gerekli verimi alamazsa o zaman geri alıyorlar ama evlatlıkta daimi olarak soyadına geçiriyorsun [...] Yani en azından evlatlık alayım da iyisiyle kötüsüyle eğrisiyle doğrusuyla benim çocuğum olsun diyor [...] benim bir çocuğum olsun düşüncesiyle oluyor” (Gizem)

“Çok büyük fark var bence. Yani koruyucu ailede devlet denetiminde yapılıyor bütün bu işlemler ama evlat edinmede öyle değil. Çocuk tamamen kendi nüfusuna geçmiş oluyor. Her şeyiyle birebir sorumlu oluyorsun. Yani kendi evladın gibi olması lazım sorumluluk açısından. En azından koruyucu ailede bir eksik bir şey olduğu zaman hemen devlet olmadı burada eksik var deyip müdahale edebilir diye düşünüyorum. Evlat edinmek çok daha zor bir şey bence” (Beyza)

“Evlad edindiğiniz de tamamen resmi yükümlülük sizin üzerinizde oluyor. Çocuğın her tür hakkı; korunması dahil, maddi manevi sorumlulukları sizin üzerinizde ama koruyucu ailede, koruyucu aile olduğunuzda devlet tarafından maddi destek alıyorsunuz ve tüm haklar devlette ya da öz ailede kalıyor” (Ayşe)

Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuk, Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Hakkında Bilgi Kaynakları

Araştırmada katılımcıların, koruyucu aile, evlat edinme ve korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar ile ilgili bilgilerini açıklarken sıklıkla kendi çevrelerindeki deneyimleri referans aldıkları gözlenmiştir. Katılımcılar, kendi yaşantılarında gördükleri benzer durumlardan yola çıkarak koruyucu aile ve evlat edinmeyle ilgili bildiklerini açıklamışlardır. Bu noktada, en önemli bilgi kaynağı olarak kişisel tecrübelerin, ardından da medyanın etkili olduğu görülmüştür.

“Yakın çevremde mesela çok bebeklikten alınan bir çocuğun bir ailede büyüdüğüne şahit oldum. Onlar mükemmel bakım veriyorlardı yani bu çocuk şanslıydı diyebilirim” (Elif)

“Bir ara işte koruyucu aile olarak işte çocuk almayı düşündüm; bir öğrencimde ben gördüm daha önce bir çalıştığım kurumda kendisi iki tane evlatlık iki tane koruyucu aile olarak almıştı. Toplam dört tane çocuğa bakıyordu bakım sağlıyordu o zaman araştırmıştım” (Gizem)

“Şimdi korunmaya muhtaç çocuklardan yakın çevremizde evlat edinilmiş bireysel evlat edinilmiş böyle durumlarda var. Arkadaşım da başvurdu evlat edinecek şu anda bekliyor. Evlat edinecek diye bekliyor. Koruyucu aile mantığı ile değil diğer türlü [...] Eski çalıştığım üniversitede de yine rektörümüzün aldığı bir çocuk vardı aynı şekilde şu an yine bir öğrencimizin kardeşi var o koruyucu aile modeli ile alınmış o şekilde sürekli denetleniyor.” (Ayşe)

“...annemin komşusu vardı. Kuzenimin komşusuydu, annem öyle tanıyorduk biz. Bitişik komşusuydu. Çocukları olmuyordu mesela, evlatlık almışlardı. Kız çocuk almışlar evlatlık. Ya oradan mesela biliyorum. Hani anne baba diye çocuk biliyordu evlatlık olduğunu. Ama anne baba diye çok seviyordu. Onlar da çocuğu çok seviyorlar, kendi çocukları gibi. Hatta çocuk kız çocuğuydu, kadına inanılmaz benzemişti. Çocuk genç kız oldu, büyüdüksıra aynı annesinin kopyası

olmuştu. Biz dedik Allah'ın takdiri işte çocuğu da annesine benzetti. Hani kendi annesi olmasa da öyle diyorduk hep yani kendi kendimize konuşuyorduk” (Semra)

“Zaman zaman arkadaşlarla konuşuyoruz [çocuk] alan kişiler de var. Onlar da zaman zaman bu süreçlerle ilgili konuştu, tartışıyoruz” (Orhan)

“Bir yakınım oldu. Çocuğun annesi vefat etmiş, babası da çocuğu kuruma koymuş. 2. Ya da 3. Sınıfa giden bir kız çocuğu. Aşırı içine kapanıktı ve yakınım bu çocuğu tekrar kuruma verip başka bir çocuğun koruyucu ailesi oldu” (Eda)

“[Çevremde] evlatlık alanlar oldu. Aile çok ilgili bir aileydi zaten baba mimar anne yine üniversite mezunu emekliydi. Çok iyi bakıyorlar tabi çocuğa ama onlar yani hani işte şey biraz daha sosyo ekonomik düzeyi yüksek insanlar [...] Bir de Isparta'da bu küçük evlerde çalışan şeyler var, bizim bir tanıdığımız var, o söylemişti.” (Zeliha)

Genelde internette okumuştum (Emre)

Televizyondan [görmüştüm] ... Ama esas bu koruyucu aileyi ben şeyden öğrendim, bir diziden. Şu TRT1'deki bir dizide görmüştüm. Orada Suriyeli çocuklara da koruyucu aile olunabiliyor falan filan (Zeliha)

Koruyucu Aile Olmaya Motive Eden Faktörler

Katılımcılara koruyucu aile olmak isteyip istemeyecekleri, kendileri istemeseler bile istekli olan aileleri neyin teşvik etmiş olabileceği sorulduğunda, katılımcıların çoğunlukla çocuğa iyilik yapmak, onları topluma kazandırmak ve hayatlarına dokunmak gibi hususları dile getirdikleri görülmüştür. Katılımcıların ifadelerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Eşimle bizim hep böyle bir isteğimiz var ama bunu aslında şey yapabiliriz. Yani topluma faydalı bir birey daha kazandırmak isteriz istiyoruz” (İbrahim)

“Ama bu hayvan da olsa bitki de olsa yetiştirdiğimiz insan da olsa topluma yararlı faydalı ve doğru yetiştirdiğimizde doğru insanı elde ediyorsunuz. Bir katilden dünyaya gelmesinin bir önemi yok. Siz çocuğu doğru yönlendirdiğimiz ve doğru eğitimi verdiğinizde iyi bir şey ortaya çıkartırsınız, kötü alışkanlıklar edindirdiğinizde de bir katil ya da hırsız ortaya çıkarabilirsiniz o yüzden. Bildiklerimizi ya da gördüklerimizi paylaşmak için sevgiyi paylaşmak için [...] Onların ne kadar muhtaç ve ihtiyaç sahibi olduğunu biliyorum. Onların ne kadar aç ve gördükleri muamelelerin ne kadar kötü olduğunu bildiğim için” (Ayşe)

“[...] böyle bir karmaşa halinde büyümesin öyle isterim yanıma alıp da o çocuğu yetiştirmek isterim açıkçası. Hem maddi olarak hem manevi olarak destek olmak isterim hani onu zor bir hayat bekliyor onu çünkü hani aile bakamadığı için çünkü bir destek olmak isterim yani” (Fatma)

“Her çocuğun, her insanın hakkı olduğu gibi çocukların da çok iyi ortamlarda iyi şartlarda yetişmeleri gerektiğini düşünüyorum onları. Hani faydamız olabilsin istiyoruz, bir çocuğun hayatına dokunabilelim istiyoruz” (Orhan)

“Devlet ne kadar iyi koşullarda bu çocukların bakımını sağlıyor olsa da pek çok açıdan eksik kalıyor. Bu yolla belki bu eksikler telafi edilebilir” (Emine)

“Bu konu bence gerçekten önemli bir konu yani Türkiye için ülkemiz için gerçekten bu konular çok da çok büyük bir popülasyon var büyükşehirde özellikle şimdi bir de Suriye gibi bir faktör geldi Suriyeliler de gerçekten bu konuda çok sıkıntı yaşıyorlar özellikle Akdeniz bölgesini ben gördüğüm kadarıyla söylüyorum Mersin'de 1000 yaşa benim ailem Sokak da korunmaya muhtaç şimdi ben bir şey yapmıyorum insan her türlü insandır ırkı, dini, her ne olursa

olsun...Herkesin bu konularda destek olması gerektiğini düşünüyorum hele de çocuk olunca çünkü çocuk erken yaşta ne kadar yani kritik dönem. Bu yaşlarda ne kadar çok iyi değerlendirilirse gelecekte o kadar faydalı ve yararlı birey olur olur” (Kerem)

Katılımcıları koruyucu aileliğe motive eden faktörler arasında çocuklara karşı hissedilen merhamet ve empati duygusunun da olduğu görülmüştür. Bütün çocukların “bizimki gibi” iyi bir çocukluk geçirmesi arzusunun ve “benim çocuklarım başına böyle bir şey gelseydi” kaygısının bireyleri empatik ve şefkatli bir yaklaşımla koruyucu aile olmaya teşvik edebileceği ifade edilmiştir. Konuyla ilgili katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“beni motive eden şey ne olur? şimdi ben çok şanslı bir ailenin çocuğuyum şimdi öyle söyleyim şimdi gerçekten hani annem babam gerçekten elinden geleni geldiğince bize destek oldular ve hala destek olmaya çalışıyorlar. Benim kendi gelirim olmasına rağmen halen de çok destek oluyorlar Şimdi herkes benim gibi şanslı değil, şimdi öyle düşününce burada gerçekten bir eşitsizlik söz konusu ve insanın biraz içi cız edebiliyor. Yani ben böyle iken iyi bir başkasının onun da bazı şeyleri görmesi, bazı şeylerin deneyimini yaşaması. Şimdi ben kendim böyle yaşıyorum o yaşamayınca ben kendimi kötü hissediyorum, o yüzden bu konuda dediğim gibi hani dışarda da böyle ben araba kullanırken dilenciler gelip gidiyorlar hani bir şey istiyorlar çok soğuk oluyor mesela hani Allah kimseyi soğuk havada dışarıda bırakmasın ben öyle şeyler yaşadığım zaman içim cız ediyor hiç dayanamıyorum direk neyse veriyorum mesela isterim yani mesela böyle bir şey yapmayı yani onları görünce kendimi iyi hissetmiyorum o yüzden [...]” (Kerem)

“[...]annelik duygusu. Yani bir çocuğun annesinin olmamasını düşündüğüm anda içim çok kötü oluyor yani [...] Jya benim çocuğumun annesi olsaydı, ben olmasam o ne olacak?, yani acaba? İşte bu düşünceler beni itti açıkçası. Biraz duygusallaştım ama. Yani çok zor bir şey annesinin olmadan büyümesi çok zor bir çocuğun ya. Onun için çok isterdim” (Beyza)

“baktığımızda bu çocuğun hani yardıma muhtaç olması yani hani başka kimsesinin olmaması yani onu hani bir koruyup kollamak gerekiyor ona bir kanat germek gerekiyor [...] O şekilde beni motive eden şefkat olabilir[...]] merhamet duygusu şefkat duygusu ile baktığımda kendimden bir şüphem olmaz” (Mehmet)

“Küçüklüğümde beri böyle bir koruyucu ailelik evlatlık bilmiyorum yani hep istediğim bir şeydi. Merhamet hissediyor olabilirim üzüliyorum olabilirim ya da işte herkes birer tane çocuk almış olsa nesil güzelleşir diye de düşünüyorum” (Gizem)

“Yani duygusal bir bağ olduğu için yani bakıma, sevgiye ihtiyacı olduğunu düşündüğüm için” (Emre)

Katılımcılar çocuğa odaklanan bu bakış açılarından farklı olarak, çocuksuz bir aile olmanın da koruyucu aileliğe kapı aralayabileceğini ifade etmişlerdir. Bu görüşe göre, anne baba olma içgüdüğü ve arzusuna karşılık, çocuk sahibi olamayan bireyler de koruyucu aileliğe başvurabilmektedir. Çocuksuz ailelerin koruyucu aile olabileceğine yönelik görüşler şu şekildedir:

“Yani genellikle çocuğu olmayan ailelerin alması uygun olur bence ama tabi bu kişiden kişiye değişir yani çocuk sevgisi olan anne baba yani onlara da önerilebilir onlara da uygun olabilir bence” (İbrahim)

“İlla biyolojik olarak çocuğu dünyaya getirmek gerekmiyor; anne baba olmak çocuğu doğurmak ile alakalı bir şey değil ben buna inanıyorum ve kendimde o potansiyeli görebiliyorum. Bir anaçlık olduğunu düşünüyorum ben öğrencilerime de o şekilde yaklaştığından kaynaklı olarak” (Ayşe)

“[Koruyucu aileliği] çocuğum olmadığı için [düşünebilirim]” (Zeynep)

“Benim yaşım 30 oldu, henüz çocuk düşünmüyoruz ama ileride de olmazsa bir koruyucu aile olarak çocuk alabiliriz, çok da iyi olur. Ben pozitif bakıyorum yani” (İlknur)

“Çok iyi bir şey bence yani. Hani çocuğu olmayan aileler düşünebilir aslında böyle bir şey. Aslında hani zor bir şey. Hani evlatlık almak bir çocuğu çok zor bir şey, hani anne baba için zor olabilir ama hani koruyucu aile olabilir insanlar. Yaa ben mesela olmak isterdim yani hani kendi çocuğum olmasaydı [...] Aslında çok iyi yaa, maddi imkanı yerinde olan çocuğu olmayanlar yapabilir böyle bir şey. Mesela benim dayımın çocuğu olmadı, dayımla yengemin, Çok istediler, olmadı ve dayım çok iyi durumda yani maddi imkanı çok iyi. Ama bir çocuk alıp bakamadılar.” (Semra)

“Ya ona da şu şekilde bakabiliriz. Hani kendi çocuğu olup da başka bir çocuğun da bakımını üstlenen ailede bir değişik olur bir de kendinin hiç çocuğu olmayıp da hani bir çocuğu evlat edinip onun bakımını üstlenen ailede daha farklı olur tabii ki. Tabii ki benim dediğim ikinci seçenek daha iyi olur [...] bu seferde kendi çocuğuyla başka bir çocuğu hiçbir şekilde bir tutamaz yani insandır. O boyuttan baktığımızda yani hiç çocuğu olmayan çocuğa muhtaç şekilde çok isterler” (Mehmet)

Koruyucu Aile içinde Bakım Sağlanabilecek Çocuklara İlişkin Görüşler

Katılımcıları koruyucu aile olmaya farklı sebepler motive ediyor olmakla birlikte, çocuklarla ilgili bazı özelliklerin de onları koruyucu aile olma açısından daha tercih edilebilir hale getirdiği fark edilmiştir. Katılımcılar öncelikle çocuğun cinsiyetiyle ilgili durumdan söz etmişlerdir. Bazı katılımcılar çocuğun kız ya da erkek önemli olmadığını belirtirken bazıları ise sahip oldukları çocukların cinsiyetine göre veya dini kaygılarından ötürü belli bir cinsiyeti daha çok tercih edebileceklerini belirtmişlerdir:

“[Cinsiyet] fark etmiyor gibi aslında normalde ama şey kişilerin tercihleri olabilir tabii ki. Çünkü seçiyor yani orada doğurduğunu seçemiyor ya” (Elif)

“Fark etmez yani ben bir de kız çocuğunu daha çok seviyorum oğlum da var kızım da var ama kendi kızımı da daha çok severim açık söyleyeyim.” (İbrahim)

“Mesela benim oğlum var ama ben hep böyle inşallah kızım olur kızım olur diye çok istemiştim. Sonra oğlum olduğunda evlat sevgisi başka yaa kız erkek hiç fark etmiyor diyorum şimdi. O yüzden hiç önemli değil, yani ikisi de olabilir, hayırlı evlat olmaları önemli yaa. Kendi çocuğun olunca tabii bağına basıyorsun ne fark etmez. Öbür türlü de fark etmez ya. O da bir bebek çocuk yani sonuçta ne olacak sanki” (Semra)

“... Hiçbir şekilde cinsiyetini düşünmem” (Kerem)

“Şimdi cinsiyet farkı fark etmez diyemiyorum çünkü dini boyuttan bakmak zorundayım dini boyuttan bakmasam fark etmez ama dini kaygılarından dolayı mecburen kız çocuk tercih ederim. Helal haram kavramı nikah olayı aslında bundan dolayı (Ayşe)

“Yani İslamen dinen [tercihlerim] olur tabii ki de. Eşim ve çocuklarım erkek olduğu için yine erkek çocuk isterim. O zaman da bir süre sonra bana haram olur işte ama ... Yani orada biraz dini hassasiyet olduğu için, yoksa normalde olmaz. Ama yaş 18 inden büyükse en azından erkek olmasını hani tercih ederim ki hem kendi çocuklarım hem eşim olduğu için. En azından onlar ilgilenebilir belki ya da daha çok vakit geçirebilirler ya da ben o kontrolü sağlayabilirim. Ama kız olursa öbürlerinin kontrolünü sağlayamayabilirim tabii ki.” (Zeliha)

“[...] Sanırım iki oğlum olduğu için erkek olmasını tercih ederim” (Emine)

“Hmmm. kız olmasını isterim. Çünkü benim bir kızım var. Yani benim hiç kız kardeşim olmadı, çok istemiştim. Hani kızımın bir kız kardeşi olsun ya da bir ablası olsun. Kız kardeşi olsun isterim yani.” (Beyza)

Cinsiyete ek olarak, katılımcılardan bazıları çocuğun yaşının önemli olmadığını belirtirken bazıları ise koruyucu aile olma açısından önemli bir ölçüt olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların büyük bir kısmı küçük yaşlardaki çocuğa koruyucu aile olmayı daha çok tercih edebileceklerini ifade etmişlerdir:

“Hayır [tercihim] olmaz” (Zeynep)

“küçük olmasını isteriz, örneğin 3-4 yaşında olabilir” (İbrahim)

“küçük isterim, kesinlikle çok küçük almak isterim” (İlknur)

“küçük isterim yani 0-3 yaş gibi” (Gizem)

“çok büyük olmasını tercih etmem ama 10 yaşın altında olabilir (Emre)

“Yani çok [tercihim] olmaz ama tabi ki küçük çocuklar daha masum olduklarını düşünüyorum ama ergenlik dönemindekilerin de daha çok ihtiyacı var. Yani herhalde olmaz. Çünkü hepsinin şeyi farklıdır hani o anki zorluğu ya da ihtiyacı farklı hani hiçbiri birbirinden daha kolay değil.” (Zeliha)

Katılımcıların büyük bir kısmı küçük yaşlarda çocuğa koruyucu aile olmayı tercih edebileceklerini ifade etmiş olmakla birlikte; buna sebep olarak çocukla anlaşma ve bağlanmanın; çocuğu eğitme ve disiplin etmenin küçük yaşlarda daha kolay olacağını öngörmüşlerdir. Konuyla ilgili katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“Daha küçük yaşlar... 5 Yaşından daha küçük çocuklar olabilir. Sizin şartlarınızı yaşayıp o kurullarla yaşam şartına uyum sağlayabilecek düzeyde olabilmesi için” (Orhan)

“Duygusal bağ kurmak için küçük yaşlarda olmasını isterdim, 4-5 yaş dönemi olabilir” (Emine)

“Ergenlikte onun öncesinde olsa daha iyi olur diğlerinde sizi kabul edememe gibi bir durum yaşanabilir ki hani zaten bu evlat edinmeye bu koruyucu ailelik de aslında bir nevi arkadaş gibisiniz yani tamamen şey olmuyorsunuz ergenlik boyutunda da siz en fazla arkadaş olabilirsiniz” (Mehmet)

“Ama sanki küçük yaşlardan olması daha avantaj gibi gerçekten çocuğa bir şeyler vermek istiyorsan ve uzun vadeli düşünüyorsan bu olayı hani 1-2 sene korunmaya muhtaçlığı devam ettireyim ama yavaş yavaş uzaklaşayım elimi çekeyim gibi bir potansiyel içindeysen zaten hani ilk yaşlarda olması tam bir dezavantaj oluşturur ama gerçekten bu işin içindeysen süreklilik götürecekse gerçekten onu kendi çocuğu gibi benimseyeceksen küçük yaşlarda olması avantajlı gibi. Ona göre yetiştirirsin sana bağlılığı daha fazla olur çünkü seni göreceğ sürekli diye düşünüyorum” (Musa)

“Yani biraz küçük olsun isterim Herhalde yani işte atıyorum bir lise son sınıf öğrencisi ne söz geçiremem diye düşünüyorum. Böyle bir yani şu an böyle bir tereddüt ettim şu anda. Ortalama 6 7 yaşında olabilir Tam böyle hani dediklerimi anlatabileceğim daha çocuğum gibi yetiştirebileceğimiz bir zaman” (Fatma)

“[yaşı büyük olursa]iyi yetiştirebilir miyiz diye endişelenebilirim, asilik yapar mı diye korkarım” (Eda)

“Çocuk yaşta olması tabi daha şeydir. [...] Yani ilkokula gelmeden çocuk yaşta olan birilerinin eğitimi daha kolay. Büyüdükten sonra çok daha zor.” (Dursun)

Son olarak, çocukla ilgili faktörler arasında ailenin hayatta olup olmama durumunun da koruyucu aile için kararını etkileyebildiği görülmüştür. Katılımcılar, çocuğun ailesinin hayatta olmasını bir tür dezavantaj olarak

tanımlamaktadırlar. Çocuğun öz ailesinin geçmişi ve çocuk üzerindeki muhtemel etkilerini işaret eden katılımcılar, öz aileden kaynaklı olarak alıştıkları koruyucu aile sürecinin sekteye uğramasından duydukları endişeyi de zaman zaman dile getirmişlerdir. Bu nedenle, öz ailenin sürece karşı çıkması, çocuğu geri istemesi gibi durumlar öngörülerek, öksüz ve yetim çocuklara koruyucu aile olmanın daha tercih edilebilir olduğu ifade edilmiştir:

“Yani şey olabilir. [ailenin hayatta olması] tabii alan kişinin geri adım atma durumunu sağlar bence. Hani [ailesi] olmayı tercih eder büyük ihtimal bence. Yarın bir gün sahip çıkabilirler, kafasını karıştırabilirler [...] Tabii burada başka şeyler de önemli mesela; suçlu bir aile suç işlemeyi pek çok şey yapmayı göze alabilir. Olayı paraya da çevirebilir çocuğun karşı tarafa sevgisini kullanarak [...] Orada biraz daha ne bileyim şey daha zor geliyor” (Elif)

“Benim, şimdiye kadar çocuk almamamın en büyük sebebi aslında bu aile konusu. Ailesi ortaya çıktığı an çocuğu eğer alma hakkı olmasa koruyucu aile olma fikrim daha yeşerebilir, daha çok teşvik olabilirim” (İlknur)

“[Hayatta olmaları kararımı] etkiler dediğim gibi yani çocuğun travma yaşamaması için bu açıdan ailesini en azından kaybetmiş olması benim tercihim olur çünkü çocuk hala onlarla hep bir bağ kurmak isteyecektir. İster istemez ailesini arar öğrenmek ister. Ben saklanmasından yana da değilim açıkçası. Çünkü çocuk gerçekleri doğruları bilecek bilinçte bir yaştıysa eğer, ben söylenilmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Söylenmesi gerektiğini düşünüyorum yani [...] Kendi siyasi fikrimden ya da düşüncelerimden kaynaklı olarak doğu bölgesinde belli bölgelerden de tercih etmem açıkçası ya da ailesindeki geçmiş çocuğu bir nebze de olsa etkiler. Algılayabilecek bir yaştıysa mesela annesinin babasının kötü alışkanlıklarının olması; uyuşturucu alkol sigara bağımlılığı gibi ya da hayat kadını olması annesinin gibi durumlar istemem. Bunu dışarıda yapıyor olması, dışarıda çalışması olayı değil çocuğun gözünün önünde gerçekleşen mutlaka bazı süreçler oluyor. Bazı ailelerde yani enstest ilişkiler ya da işte farklı ilişkiler dahil yani dolayısıyla böyle bir çocuğun gerekli tedaviyi görmeden sizin hayatınıza girmesi uygun değil ya da sizinle birlikteyken o tedavi

sürecini atlatması da kolay olmayacaktır. Yani biraz böyle bir aileden geliyor biraz rehabilite edilmiş olması gerektiğini düşünüyorum” (Ayşe)

“Ailesi olan bir tanesinin bakımını sen üstlensen ne olacak. Hele o aile zorluk yapacaktır. [Böyle bir karar verecek olsam] ailesiz olan tercih ederim. Ailesi varsa hiç girmem kesinlikle.” (Dursun)

[Öz ailenin hayatta olması] beni etkiler; nasıl bir aileden geldiği, o ailenin bu yaklaşıma nasıl bir tepki verebileceği belli bir düzeye geldikten sonra buna karşı çıkması o süreci baltalaması gibi hususlar ortaya çıkabilir.” (Orhan)

“Ailesi varsa tedirgin olabilirim. Yani hani mesela sonrasında gelip hani bu çocukla ilgili ne bileyim sıkıntı yaratabilirler diye çocuk için yine endişelenirim. Benim için çok ne yapabilirler hani çok bir şey olmaz. Hani sonuçta ben onların çocuğu için iyi bir şeyler yapıyorum. Ama hani hayatta olmayan bir aile bana daha rahat gelir, ama hayatta olan bir aileden tedirgin olurum. Sonuçta çocuk da hani baskı altında hissedebilir kendini ya da aile ne düşünür nasıl yaklaşır o aile bilmiyorum yani.” (Zeliha)

Yani mesela nasıl diyim bir istismar veya eşler arasında büyük istismar çocuğa karşı çocuk istismarı ama bir şeyler yaşanıyor; biri içerde biri dışarda. Şöyle bu çocuğun sonuçta annesi babası var; babası olduğu için çocuk ister istemez annesini babasını görmek isteyecek, onlarla iletişim kurmak isteyecek. Hani ben de üvey baba olarak kendim bir şekilde gereksinimlerini yerine getirmeye çalışacağım. Ben babayım,-üvey babayım- bu gerçek annesi orada hani birazcık şey oluyor değişik oluyor. Bir tuhaf oluyor yani ister istemez ben [ailesinin hayatta olmasını] tercih etmem yani.” (Kerem)

Katılımcıların öz aile konusundaki seçiciliklerinde duygularının da etkin rol oynadığı gözlenmiştir. Bu noktada katılımcılar aileyle ilgili endişelerine ek olarak, bu ailelere kızgınlık ve öfke duyduklarını, kimi zaman da

onları görmezden gelerek varlıklarını inkâr ettiklerini belirten ifadeler kullanmışlardır. Aşağıda, öz aileye yönelik öfkeli ve görmezden gelici tutumlar katılımcıların kendi dilinden örneklerle özetlenmiştir:

“Bilmek isterim yani [öz ailenin] hayatta olup olmamalarını merak ederim, iki çift lafım olur. Yani nasıl insanlar oldukları değil ama hayatta olup olmadıklarını merak ederim [...]Yoksa ailesinin özel durumu beni ilgilendirmez ama açıkçası görüşmek de istemem öz ailesiyle, çocuğunu bırakmış çünkü” (Gizem)

“Yaani bırakıp gitmiştir belki ona [öz aileye] kızgınlığım olur yanlış tavırlarda bulunabilirim. Çünkü kimseyi incitmek istemem o yüzden [öz ailesi hayatta] olmasın bence. Olmaması daha iyi diye düşünüyorum.” (Beyza)

“Etkilemez etkilemez yani hayatta olmaları etkilemez Çünkü, zaten çocuğunu bırakmış yani benim için fark etmez sorun teşkil etmez” (İbrahim)

“Eğer karar verdiysem ya onlardan çok uzaktadır. Yani ben zaten ailenin durumuna göre karar vermişimdir; uzaktadır zaten görüşemeyecek durumundadır. Onun için çok daha önemli değil ailenin durumu” (Emre)

“[...] o çocuk oradaysa zaten ailesi yok gibi bir şey benim için onun için önemsemem” (Zeynep)

“kendi ailesinin neden hani neden bakımını yapamadığı merakımı cezbeder tabi [ama] öbür türlü ailesi varmış yokmuş şey değil önemli değil” (Mehmet)

Koruyucu Aile Olma ile İlgili Endişeler

Katılımcılar, koruyucu aile olmaya kendilerini heveslendiren faktörlerden söz ettikleri gibi, bu süreçte onları korkutan ve kaygılandıran bazı durumlardan da bahsetmişlerdir. Endişe sebepleri incelendiğinde, katılımcıların öncelikle

“korunmaya ihtiyaç duyan çocuk algılarının” önemli bir çıkış noktası olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, katılımcılar, çocuğun tehlikeli olabileceğine ve ne olursa olsun yabancı biri olduğuna dikkat çekerek, bu sebeplerden ötürü koruyucu aile olmaktan endişe duyabileceklerini dile getirmişlerdir:

“ya mesela televizyonda falan duyuyoruz Ya böyle işte parasını almak için öldürdü gibi şeyler. Hani bayağı ütöpik gibi geliyor. Yabancı biri yani pek de tanımıyorsunuz. O biraz belki tedirgin edebilir” (Fatma)

“Koruma altına alınan çocukların muhtemel bazı psikolojik sorunları olabilir, dolayısıyla davranış bozukluğu suça yatkınlık gibi durumları aileme yansıtmasından endişe duyarım” (Emine)

“Yaa şöyle bir şey var. Hani başkasının çocuğu oluyor hani kafada o var yani. Senin çocuğun değil bir başkasının çocuğu ya hani ne kadar onu sahiplenebilirsin, ne kadar sevebilirsin. Hep birinin çocuğu gibi, hani kendi çocuğun değilmiş gibi düşünebilirsin. O yüzden hani yani sevgini böyle çok verebilir misin, böyle bağrına basabilir misin çocuğu bilmiyorum ki. Hani hiç başıma gelmediği için, düşünmek lazım, ciddi bir şey.” (Semra)

Katılımcılar kimi zaman kendileriyle ilgili bazı konularda da kuşkuya düşerek endişelenebilmektedirler. Kendilerine yönelik kaygılar arasında en sık rastlanan kaygılar ise kendi çocuğu ile koruyucu aile oldukları çocuk arasında adaleti sağlayamamak, maddi açıdan yetersizlik yaşamak, koruyucu aile oldukları çocuk ile anlaşamamak ve çocuktan ötürü çok sorumluluk hissederek kısıtlanmış hissetmektir. Katılımcıların konuyla ilgili görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“içten içe [endişem] olabilir şöyle acaba ayrımcılık olur mu diye? Mesela kendi çocuğu olan insanların koruyucu aile oldukları çocuklar ile kendi çocukları arasında bir ayırım yapabilir mi soru işareti olur. Ama zaten çocuğu olmayan bir

insan koruyucu aile olarak ya da evlatlık olarak çocuk aldığımda bu aile zaten böyle bir ayrıma gitmeyecektir. Böyle bir endişe olabilir bazen yani yapar mıyım acaba bir acaba soru işareti oluyor açıkçası” (Gizem)

“Yetemezsem diye ya da hani ne bileyim mesela kendi çocuklarımı ayırt edip de ona o kötü.. o hani en azından o hissiyatı yaşatmamak da önemli. İşte sonuçta hani ayrımcılık yapmamaya çalışırsın ama olur ya insansın, nefsanî şeyler var. Ya çocuk bunu olumsuz hissederse diye. [...] iki kardeş arasındaki dengeyi kurmak bile çok zorken dışardan gelen başka bir çocukla diğer iki çocuğun arasındaki dengeyi kurmak daha zor gibi.” (Zeliha)

“Yani şu olabilir; ona gerektiği hayat; hayatta gerekli maddi olanakları sağlayabilecek miyim sağlayamayacak mıyım olabilir” (İbrahim)

“Koruyucu aile olmak için gelirinin çok çok iyi olması lazım. Önce kendi çocuklarından arta kalan tasarruf edebilen bir aile isen koruyucu aileliği öyle kabul edebilirsin. Yoksa kendinden artırıp da çocuklarını sıkıntıya sokacak bir vaziyette koruyucu aile olduğun zaman zaten o çocuğa da mutluluk veremezsin [...] yani şu anda hiç düşünmedim öyle bir şeyler. Çünkü kendi çocuklarımın geçimini sıkıntıya koyduğum vakit. Kendi çocuklarım şu anda sıkıntılı yetişirken ben kendi açımdan söylüyorum, böyle bir çocuğu alıp da bir sıkıntı daha yaratmak istemem. Yani o çocuğun psikolojisi açısından çok doğru olmaz zaten” (Dursun)

“En büyük endişem çocuklarla çocuklarda olan problem. O çocuğun size uyum sağlayıp sağlayamaması. Sizin aile kültürümüze uyuşup uyuşmaması sizin yaşam şartlarınıza adapte olup olamaması...” (Orhan)

“Endişelerim [...] yani o koruyucu ailesi olduğum çocukla hani anlaşılamamak ya da yani kendi vermek istediklerimi ona aktaramamak, yani ona yardımcı olamazsam diye korkarım. Başka bir korkum olmaz yani. Çünkü, hastalıktır

vesaire her şey herkesin başına gelebilir, her konuda yardımcı olurum ama hani aramızdaki diyalogun uyuşmaması ya da farklı yönlere gitmeye çalışırsa, anlaşılmazsak diye korkarım, başka bir korkum olmaz yani [...]Yani evde olması ben çok isterdim benim kızımın yanında. Bir kaç yıl sonra mesela yeni bir çocukla beraber kardeşi olmadan mesela büyümesini isterdim ama hani sonuçta o çocuklar birbirlerini tanımayacak, aralarında ne geçecek bilmiyoruz. Yani evde olmasını ben çok isterdim benim kızımın yanında, birkaç yıl sonra mesela yeni bir çocukla beraber kardeşi olmadan mesela büyümesini isterdim ama hani sonuçta o çocuklar birbirlerini tanımayacak, aralarında ne geçecek bilmiyoruz” (Beyza)

“aslında büyük bir karar yani hani hem kendimizi kısıtlarsınız bu şekilde ama o çocuğa yetebilir miyim gitmez miyim bu şekilde bir endişem olur hani onu mutlu edebilir miyim” (Mehmet)

“Ya aslında bence gerçekten büyük bir sorumluluk ve bence yapılması da gerekli yani gerçekten imkanın varsa yani bu yapmış olmak için de yapmanın bir anlamı olduğunu düşünmüyorum. Gerçekten o çocuğa bir şeyler katamadıktan sonra belki senin yerine bu işi yapabilecek, bir çocukla olması gerekirken, bir aile olması gerekirken... Şimdi öyle bir işlerin içine girip çocuğa daha da zarar verebilirsin. Bence şey olması lazım hani gerçekten bunun hakkını verebilme potansiyelindeysen yapman lazım diye düşünüyorum; zorlu şeyin olur büyük bir sorumluluk ama gerçekten de büyük bir özveri gerektiğini düşünüyorum ve her insanın yapacağını düşünmüyorum.” (Musa)

Koruyucu Aile Olmaya Karar Verme Sürecinde Fikir Danışma

Katılımcılar, koruyucu aile olmaya karar verme sürecinde pek çok farklı kaynaktan bilgi alabileceklerini, farklı kişi ve kurumlara başvuracaklarını ifade etmişlerdir. Bunların başında, eşler, çocuklar ve genel olarak aile gelirken sosyal medyadan, resmi makamlardan da bilgi alınabileceği belirtilmiştir. Aşağıda katılımcıların özellikle aile çevrelerinin onayını almaya yönelik konuyla ilgili görüşleri sunulmuştur:

“Yani aile üyelerinin onayını almak lazım bence ilk başta o çocuğun o evde huzur görmesini istiyorsak evli ise bir eş istiyor diğeri istemiyor bu çocuğa zarar verir bence ya da ne bileyim çocuğu ver çocukların da onayının olması gerekiyor bence. Hani çünkü çocuk tek bir aileye gelmiyor o ailenin bütün sosyal ortamına geliyor maddi olarak tabii kendine güveniyor mu yani Ayağı yere basıyor mu bunu bir gözden geçirmesi gerekir yani o geliri devam ettirebilecek gücü varsa almalı Yani tabii kişisel faktörler de var Nasıl ki yeni çocuk sahibi olurken oturup kitap okuyor bu çocuğa nasıl davranırız diye işin o boyutu da var Hani ilk defa bir çocukla ve doğum süreci yaşanmadan karşı karşıya kalıyoruz Belki biraz daha destek alması gerekebilir Çünkü annelik içgüdüleri bazı şeyleri doğru yaptırıyor ama o olmamış olacak bu ailelerde” (Elif)

“Şimdi karar verirken sonuçta bir insan yetiştiriyoruz bireysel karar veriyoruz ama mutlaka bir ailemiz var bize onların destek olup olmayacağını öğrenmek isterim. Hayatta olan ebeveynlerimizin en kötü bayramlarda ya da ziyaretlerde sonrasında da onlarla da gidip gelmek onlarla birlikte kalmak gibi düşüncelerle de... onların da dolayısıyla düşündükleri önemli” (Ayşe)

“Önce tabii eşimle konuşurum. Sonra çocuklara da sormam gerekir, sonra kendi çocuklarıma da sorarım, hani onların bu konuda ne düşüneceğini, ne isteyeceğini, nasıl karşılayacakları hani buna hazır olup olamayacaklarını ya da bunu neden yapmamız gerektiğini de onlara anlatırım. Çok olumsuz karşılayacaklarını düşünmem ama yine de tabii ki neden yaptığımızı, ne gibi şeyler yapacağımızı, o çocuğun nelere ihtiyacı olduğunu onlar bilirlerse onlar da hani hem duygusal bir bağ kurabilirler. O şekilde alabiliriz. Tabii hani bir geniş aileden fikir alınabilir. Hani sonuçta biz, benim kendi çocuklarıma anneanneleri baktığı için onların da fikirlerini yine genel olarak alırım. Böyle yani aile meclisinden çıkan kararlar alırız hep beraber” (Zeliha)

Buna ek olarak bazı katılımcılar bu kararı kendi başlarına bireysel olarak alabileceklerini, bazıları ise resmî kurumlardan da bilgi alacaklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı ise sosyal medya vb. platformlarda benzer şeyleri yaşayanlarla iletişime geçebileceğini belirtmiştir.

“Özellikle sosyal medyalarda böyle çok gruplar var onlara danışırım. Oradan, hani genelde postlar var, yazarlar oluyor yani araştırması gereken ne varsa. Onları kesinlikle her yolu denerim; kimler ne avantaj yaşamış kimler ne dezavantaj yaşamış onları gözden geçiririm hangi yaş grubunda daha dezavantajlar var hangi yaş grubunda avantajları var; yani cinsiyet açısından çok büyük bir değerlendirme yapmıyorum ama yaş grubu ve bunların avantajı da dezavantajları değerlendiririm” (Kerem)

“Kafamızda soru işaretleri varsa resmi boyutlu bakanlıktan da destek almak çok önemlidir bu konuda bence bilgi birikimi, deneyimi yüksek kişiler olması gerekiyor önüne gelen herkesten bilgi alınmamalı. Alınmaması gerektiğini düşünüyorum çünkü orada bir memur orada çalışıp da duruma çok hakim olmayan insanların yanlış yönlendirmesi, bilgi aktarımı sizin fikrinizi tamamen değiştirebilir; doğru vereceğiniz bir kararı yanlış vermenizi yönlendirebilir diye düşünüyorum” (Ayşe)

“Bu konuda yetkili kişiler varsa onları ararım devlet kurumlarını ararım” (Kerem)

“Valla hiç kimseden de fikir almam açıkçası gerekli evrakları hazırlayıp direkt kendim başvururum açıkçası. Sonuçta bakımını sağlayacak olan kişi benim tabii eşimin de illaki bilgisi olur ama bakımı sağlayacak; yani bu taşın altına elini koyacak olan benim o yüzden de öyle civardan etraftan çok da destek almaya ihtiyaç duymam ihtiyacım yok buna” (Gizem)

Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuklarla İlgili Olumsuz Bilgi ve Referans Kaynağı Olarak Medya

Katılımcılarla yapılan görüşmeler genel olarak değerlendirildiğinde, korunmaya ihtiyaç duyan çocuklarla ilgili olumsuz medya haberlerinin insanları etkilediği görülmektedir. Benzer şekilde, basında sık sık yer alan istismar haberlerinin de çift yönlü bir etkisi olduğu gözlenmiştir. Katılımcılardan bazıları, korunmaya ihtiyaç duyan çocuklarla ilgilenen kimselerin onları taciz edebileceği kaygısını taşıırken, bazıları ise korunmaya ihtiyaç duyan çocuğu evlerine aldıklarında kendi çocukları için endişe etmektedir. Konuyla ilgili olarak insanları olumsuz düşünmeye yönlendiren Tv, sosyal medya, haberlerle ilgili katılımcıların görüşleri sunulmuştur:

“ya mesela televizyonda falan duyuyoruz Ya böyle işte parasını almak için öldürdü gibi şeyler. Hani bayağı ütöpik gibi geliyor. Yabancı biri yani pek de tanımiyorsunuz. O biraz belki tedirgin edebilir” (Fatma)

“sosyal medyada çevremizde de şurada burada yaşanan olumsuz örnekler işte bazen bizi bu tür düşüncelere itti, yani sonuçta her çocuğun, her insanın hakkı olduğu gibi çocukların da çok iyi ortamlarda iyi şartlarda yetişmeleri gerektiğini düşünüyorum onları. Hani faydamız olabilsin istiyoruz, bir çocuğun hayatına dokunabilelim istiyoruz” (Orhan)

“Yani şöyle televizyonda gördüğüm bazı olumsuz şeyler bazı sıkıntılı durumlar bana düşündürüyor” (Zeynep)

“Keşke [koruyucu aileliği] yapabilseler ama Türk kültürüne çok uygun olduğunu düşünmüyorum. Yani insanlar üvey evlatlarına neler yapıyorlar kaldı ki. Yani keşke yapabilseler. Aslında hem dinimizce hem ahlaken hem insanîyet namına bunun böyle olması gerekiyor aslında ama biz Türk olarak bu kültüre ne kadar uygunuz onu bilmiyorum, yani duyduğumuz okuduğumuz haberler karşısında” (Zeliha)

“Ailesi varsa tedirgin olabilirim. Yani hani mesela sonrasında gelip hani bu çocukla ilgili ne bileyim sıkıntı yaratabilirler diye çocuk için yine endişelenirim. Benim için çok ne yapabilirler hani çok bir şey olmaz. Hani sonuçta ben onların çocuğu için iyi bir şeyler yapıyorum. Ama hani hayatta olmayan bir aile bana daha rahat gelir, ama hayatta olan bir aileden tedirgin olurum. Sonuçta çocuk da hani baskı altında hissedebilir kendini ya da aile ne düşünür nasıl yaklaşır o aile bilmiyorum yani. Bunların hepsi aslında çevreden duyduğumuz o psikolojik mahalle baskısı şeyler. Hani televizyonlar, haberler, diziler, şimdi bu izlediğimiz kötü şeylerin sonucu aslında oluştu bende” (Zeliha)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonucunda, öncelikle katılımcıların korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar ve onların bakımları hususunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve genel olarak konuya yabancı oldukları görülmüştür. Katılımcılar evlat edinme ve kurum bakım süreçlerine aşına iken koruyucu aileliği daha ziyade uzaktan maddi yardım sağlama ve zaman zaman çocukla ilgilenme gibi düşünmektedirler. Diğer taraftan, gerek evlat edinme ve gerekse koruyucu aile ile ilgili olarak “çocuk yararına” olacak şekilde motivasyon kaynakları olduğu belirlenmiştir. Çocuğun hayatına dokunmak, olumlu etki yapmak gibi iyimser arzular literatürdeki bulgularla da örtüşmektedir. Bir çocuğun hayatını iyileştirme ve aileyi büyütme arzusu, dini ve manevi duygular, insancıl hayırseverlik ve bebek sahibi olamama araştırmalarda en sık rapor edilen sebeplerdir (Bausch, 2006; Malm ve Welti, 2010; Tyebjee, 2003). Kanadada 54 katılımcıyla gerçekleştirilen bir araştırmada koruyucu aile olmak isteyen ebeveynlerin en önemli motivasyon kaynaklarının içsel ve fedakarane istekler olduğu görülmüştür. Bu kapsamda bireyler en çok “bir çocuğun hayatında değişiklik yapmak” arzusuyla koruyucu aile olmak istediklerini belirtmişlerdir (MacGregor vd., 2006). Katılımcılar bu sürecin bazı riskleri olduğunu, zor bir karar ve zor bir süreç olduğunu da ifade etmişlerdir. Bu noktada, finansal destek dışında bir takım sosyal ve psikolojik desteklere ihtiyaç duyulacağı da anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili olarak Rhodes, Orme ve Buehler (2001) araştırmalarında insanların koruyucu aile uygulamasını bırakmalarının en önemli sebebinin bu zorlu süreçte gerekli desteği alamamak

olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla katılımcıların ifade ederken sık sık kullandıkları “zor ve ciddi bir iş” ifadesi bu süreç için gerekli olan desteğin de önemine dikkat çekmektedir. Bu destek her zaman maddi olmak zorunda değil, bilakis sosyal hizmet kurumlarınca verilecek duygusal, psikolojik ve sosyal desteği de içermektedir (MacGregor vd., 2006; Rhodes vd., 2001; Rhodes vd., 2003).

Katılımcıların koruyucu aile olmak üzere tercihleri incelendiğinde daha çok küçük çocukları tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum, literatürde özellikle bebek ve yeni yürümeye başlayan çocuklara aile olmak isteyen pek çok ebeveynin görüşleriyle de örtüşmektedir (Barth, 1994; Ishizawa ve Kubo, 2014). Ancak cinsiyet konusunda, literatürde işaret edildiği şekilde kızlar çocuklar lehine tercih bulunmamaktadır. Pek çok araştırmada, ailelerin ya da evlat edinmeyi bekleyen aday ebeveynlerin kız çocuk tercih ettiği bilinmektedir (Ishizawa ve Kubo, 2014; Rosenwald ve Bronstein, 2008), öyle ki bu durum özellikle kadın katılımcılar tarafından daha sık dile getirilmektedir (Jones, 2008). Katılımcılar kendi çocuklarının hemcinsini tercih edebileceklerini ya da dini inanışlarından ötürü kız ya da erkek çocuk isteyebileceklerini ifade etmişlerdir. Bu noktada, cinsiyete dair farklılaşmanın bulunmamasında araştırmancının katılımcı sayısının az olması göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak, bu sonuç, koruyucu aile uygulamasına yönelik olarak Türkiye'nin kendine özgü dini ve sosyo-kültürel değerlerini yansıtmaması bakımından da önemlidir.

Araştırmada, katılımcılar biyolojik ailenin varlığından endişe edebileceklerini dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili Laurila'in (1999) araştırma bulguları, katılımcıların bu endişelerinde haklı olabileceğini işaret etmektedir. Araştırmaya göre, biyolojik anne ile koruyucu anne arasındaki iletişim ve işbirliği her zaman işlevsel olmamaktadır (Akt: Isomäki, 2002).

Bu araştırma bulgularından yola çıkarak, devlet korumasına ve bakımına ihtiyaç duyan çocuk sayısının paralel olarak koruyucu aile sayısının

artırılmasına yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların pek çoğunun aslında bu süreçte destek olmak istedikleri ancak belli kaygılarından ötürü buna cesaret edemedikleri anlaşılmaktadır. Bu noktada özellikle koruyucu aile sistemini bilmemekten kaynaklanan kaygıların da olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, ilgili kurumlar tarafından koruyucu aile olma motivasyon kaynakları da kullanılarak, kamu spotları aracılığıyla teşvik edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Koruyucu Aile (2019). *Koruyucu Aile Bakım Modelleri*. www.koruyucu.aile.gov.tr: 15 Nisan 2018 <https://koruyucu.ailevecalisma.gov.tr/koruyucu-aile/koruyucu-aile-bakim-modelleri>
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Koruyucu Aile (2018). *Hizmet Kapsamında Sağlanan Destekler*. www.koruyucu.aile.gov.tr: 15 Nisan 2018 <https://koruyucu.aile.gov.tr/koruyucu-aile/hizmet-kapsaminda-saglanan-destekler>
- Akyüz, E. (1991). Medeni Kanuna Göre Çocuğun Ana-Babasına Karşı Korunması. *Aile ve Toplum* 1(1).
- Akyüz, E. (2012). *Çocuk Hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bausch, R. S. (2006). Predicting willingness to adopt a child: A consideration of demographic and attitudinal factors. *Sociological Perspectives*, 49, 47–65.
- Barth, R. P. (1994). Adoption research: Building blocks for the next decade. *Child Welfare*, 73, 625–638.
- Bilson, A., & Munro, E. H. (2019). Adoption and child protection trends for children aged under five in England: Increasing investigations and hidden separation of children from their parents. *Children and Youth Services Review*, 96, 204–211. doi:10.1016/j.childyouth.2018.11.052
- Birleşmiş Milletler. (1989, Kasım 20). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi*.
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri* (Çev: Dr. Hasan Özcan). Ankara: Nobel Yayınları
- Çocuk Koruma Kanunu (2005). Kanun Numarası 5395, Resmi Gazete, 15.07.2005, Sayı 25876
- De Maeyer, S., Vanderfaellie, J., Vanschoonlandt, F., Robberechts, M., Van Holen, F. (2014). Motivation for foster care. *Children and Youth Services Review*, 36, 143–149.
- Dorsey, S. S., Farmer, E. Z., Barth, R. P., Greene, K. M., Reid, J. J., & Landsverk, J. (2008). Current status and evidence base of training for foster and treatment foster parents. *Children and Youth Services Review*, 30, 1403-1416.
- Evan B. Donaldson Adoption Institute. (2002). National adoption attitudes survey. Retrieved from https://www.adoptioninstitute.org/wp-content/uploads/2013/12/Adoption_Attitudes_Survey.pdf

- Fanshel, D., & Shinn, E. B. (1978). *Children in foster care: A longitudinal investigation*. New York, NY: Columbia University Press.
- Gökçearslan-Çıfci, E. (2009). Türkiye'de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 53-65.
- Hayes, A. F., & Krippendorff, K. (2007). Answering the call for a standard reliability measure for coding data. *Communication methods and measures*, 1(1), 77-89.
- Hazen, A. L., Hough, R. L., Landsverk, J. A., & Wood, P. A. (2004). Use of mental health services by youths in public sectors of care. *Mental Health Services Research*, 6, 213–226.
- Holland, P., & Gorey, K. M. (2004). Historical, developmental, and behavioral factors associated with foster care challenges. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 21, 117–135
- Ishizawa, H., & Kubo, K. (2014). Factors Affecting Adoption Decisions: Child and Parental Characteristics. *Journal of Family Issues*, 35(5), 627–653. <https://doi.org/10.1177/0192513X13514408>
- Isomäki, V. P. (2002) The fuzzy foster parenting—a theoretical approach, *The Social Science Journal*, 39(4), 625-638, DOI: 10.1016/S0362-3319(02)00236-7
- Jones, J. (2008). Adoption experiences of women and men and demand for children to adopt by women 18–44 years of age in the United States, 2002. *Vital and Health Statistics*, 23(27). Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services.
- Karatay, A. (2017). Türkiye'de koruyucu aile: Kökenleri, gelişimi ve bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 389-427.
- Khanna, N., & Killian, C. (2015). “We didn't even think about adopting domestically” The role of race and other factors in shaping parents' decisions to adopt abroad. *Sociological Perspectives*, 58(4), 570–594.
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage publications.
- Koruyucu Aile Evlat Edinme Derneği (2019). www.korev.org.tr 16 Nisan 2019 <https://www.korev.org.tr/>
- Koruyucu Aile Yönetmeliği (2012). Resmi Gazete, 14.12.2012, Sayı 28497

- Luu B., Wright A.C., & Randle M. (2019). General public perceptions and motivations to adopt children from out-of-home care in New South Wales, Australia. *Children Australia, 44*(4), 212-222. <https://doi.org/10.1017/cha.2019.33>
- MacGregor, T. E., Rodger, S., Cummings, A. L., & Leschied, A. W. (2006). The Needs o Foster Parents: A Qualitative Study of Motivation, Support, and Retention. *Qualitative Social Work, 5*(3), 351–368. <https://doi.org/10.1177/1473325006067365>
- Malm, K., & Welti, K. (2010). Exploring motivations to adopt. *Adoption Quarterly, 13*, 185–208.
- Martin, J. A. (2000). *Foster family care: Theory and practice*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Milham, S., Bullock, R., Hosie, K., & Haak, M. (1986). *Lost in care: The problems of maintaining links between children in care and their families*. Brookfield, VT: Gower.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (Çev. Editörleri: Mesut Bütün-Selçuk Beşir Demir). 3. Baskıdan Çeviri. Ankara: Pegem Akademi.
- Pecora, P. J., Whittaker, J. K., Maluccio, A. N., Barth, R. P., & Plotnick, R. D. (1992). *The child welfare challenge: Policy, practice, and research*. New York, NY: Aldine de Gruyter.
- Rhodes, K. W., Orme, J. G., & Buehler, C. (2001). A comparison of family foster parents who quit, consider quitting, and plan to continue fostering. *Social Service Review, 75*(1), 84–114.
- Rhodes, K. W., Orme, J. G., Cox, M. E., & Buehler, C. (2003). Foster family resources, psychosocial functioning, and retention. *Social Work Research, 27*(3), 135–150.
- Rosenwald, M. & Bronstein L. (2008) Foster parents speak: Preferred characteristics of foster children and experiences in the role of foster parent, *Journal of Family Social Work, 11*(3), 287-302, DOI: 10.1080/10522150802292376
- Scott, A., & Duncan, C. (2013). *Understanding attitudes, motivations and barriers to adoption and fostering: A marketing proposal for the Department for Education*. London: Department for Education.
- Sosyal Hizmetler Kanunu (1983). Resmi Gazete, Kanun Numarası 2828, Yayımlandığı Tarihi: 27.05.1983, Sayı:18059
- Şenocak, H. (2010). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 177*-228.

- Tyebjee, T. (2003). Attitude, interest, and motivation for adoption and foster care. *Child Welfare*, 82, 685-706.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 499-525.
- Yazıcı, E. (2014). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 247-270.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.